

TOM KEDUU (2)

Kabiyè

TOM KEDUU (2)

Histoires en langue kabiyè

Mayu : TCHANGANI Matchonnawé

Ce livre a été produit avec l'assistance
technique et financière de SIL Togo-Bénin

© 2012, ACAKE

Association Chrétienne pour l'Alphabétisation
en Kabiyè et l'Epanouissement, (Sotouboua)

1ère édition, 1er tirage,
1er trimestre 2012 (300 expl.)

Kedeŋa tɔm.

Maawe Pagala malakɪ sukuli le, mewe yem. Anɪ payay se Eɔ? Piteke ma-ñindu. Wiye nakuyɔ ma-lanɪye taa leɛzi leɛzɔɔ nabuyɔ kpeli. Maasɪŋ mbu pikena-m yɔ. Mowolo menkedɪ ɔiyiyu nɔɔyɔ mbu pikena-m yɔ. Ekpay Eɔ tɔm epazi-m kedɔɔ. Elɪzi aseɣɔde naɔiyɛ. Ndɪ le se: sukulibiya sɔzɔsɪ nasɪyɪ kaacay esɔdaa kuduyuu taa ne palakɪ tumɪye. Pewe kagbaanzi. Pa-taa kuɔum ke Eɔ seyɔ. Ele heyi-we se pesɛɛ Eɔ ne pɔcɔ papazi pa-tumɪye. Peeɔde le ñaɔyɔ kɔma. Lelɔ se ɔoɔ epazɔɔ sukuli yɔ, enɔ tɛsɛɛ Eɔ wiɔiyɛ pɔcɔ ela e-tumɪye.

Pataaceyɪ-t ne Eɔ naa mba. Paa anɪ le, ele ne e-ñindu. Pɪnɪ Eɔ seyɔ le, etezi sum. Pala tumɪye ka ka pɔkɔɔ pete. Petema le, pɔkɔna-we tɔɔnay se pɔtɔɔ. Pasi paa weyi e-tɔɔnay e-cɔlɔ. Hay kewe pɔ-cɔlɔ peeɔde. Eɔ seyɔ sɔbɪ e-ñɔɔ ne esɛy Eɔ le, lelɔa pasi-t hoŋuu.

Hay woba se kalızıy nandu ε-τῶnay yῶ le,
ε-taabalaa suma ne kaka kῶyi nandu. Pıde alıwaatu
ndu etem Eṣṣ sev dῶdῶ le. Epaṣı hay dῶῶnuṣ. Peḍee petii
tataa. Hayı! Eṣṣ hama lakası, putuuzına tetu ñamsuṣ
alıwaatu. Kuduyuu ηgu paawe kı-taa yῶ, kitii kuḍuṣ suya.
Nῶyṣ talı. Ele hay ne Eṣṣ seyṣ enu pe-ḍeke pızaıa.

Etası-m kedṣṣ dῶdῶ se: eıaḍe naḍıye taa sukuli
kıtezṣṣ taa piya nabeyε, paṣṣway eṣṣḍaa lῶḍıye se
powolo tuuḍe eıaḍe taa tumıye labṣ. Pῶñῶzi pa-tı
camıye se powoki eṣṣḍaa lῶḍa kaday taa. Palı numῶṣ
taa le, leṣṣ se enu ṣῶ ε-eṣṣṣm takayay yῶ ḍııya. Lelaa se
ewolo peḍee se kpaagbaa eṣṣṣm takayay etadῶki le
εepızıy se ela ε-tumıye yaa. Ele kızı eḍee epıṣı ḍııya. İtem
nav se lῶḍıye eḍḍanıy eyṣ ele eyṣ ḍanııyna lῶḍıye.
Taabalıṣ kpay takayay ne ewolo le, pῶ-lῶḍıye kuyaa keḗe
ḍeyı ḍeyı. Ema e-nesı ne tetu ne epıṣına se hayı Eṣṣ,
malaba-η we kpem. Emu pana ne eḍee ekpe. Eṣṣḍaa le
eheni eḍoo paıı ele puweε pıceıııy-ı pııη. Pııṣṣṣ ḍou
camıye. Peḍe etṣlı raadıyo se enu eıaḍe yῶ ṣm. Eṣṣḍaa
le, pedeway hendu. Pılabı paıı le, posu kpi. Ele se:
Pewelesi panu asayṣṣ ṣm ṣna. Eṣṣḍaa lῶḍıye ndı
ḍıkpay sukulıbiya ṣṣṣṣı leleεeyῶ se powoki tuuḍe eıaḍe
taa yῶ, ḍıılaba aseıyṣṣ tenıu heku taa. Paa eyṣ kuḍum

patapızı paya ε-ñuu. Taabalı kuyı kpaka εcay. Ekpazı e-nesi εcɔdaa. Eɛnay se ewii lelaa weziŋ naa epaa.

Taabalaa, tɔm tɔnɛ tɔwɩ-ɔv ezuma Eɛɔ sɔɔli e-piya siŋŋ yɔ. Kabıye tu yana ε-pıya se "Eɛɔ yɔɔɔv".

Kabıye sukuli tɔm

lnu tɔm tɔna. ɔa-haɔaa taa titalı evebu nɔɔyɔ. Evebu εnu payay se Taamaazi. Elabı anansaayı sukuli εtem-kv. Epsı ε-haɔaa taa se εñunıy liidiye nɛ yee paya santalan nakvyu yɔ, ewolo. Toovenim lɛ, ewolo santalan naale, ele ε-ñuu tala leleŋ. Pınay tema lɛ, patvli kabıye sukuli ɔa-haɔaa taa. Taamaazi se εnu labı anansaayı sukuli nɛ εte lɛ, εbe kabıye sukuli kay-ı wazv. Yee weyi ele εwena alıwaatv lɛ, ewolo elesi-tv peeɔe se elakı kabıye sukuli. Pideke falaa tɔm ndv tı-yɔɔ εnu wɛɛ.

Wiye nakvyu wılyaa wolo palızı-ı sukuli ŋgv kı-wazay. Taabalı Taamaazi tvv-wɛ nɛ anansaayı kunsuŋ taa εzi εcɔɔlv yɔ. Paba se: "Pataaheyi-m wokina ε-pındv kıyakv." "Egbam εεtɔŋ nam se pısi mɔntɔ-ŋ." Peeɔe ele cosi-wɛ se: ıɔɛε mɔ-yɔɔ nɛ mi-aduwa kıtatalıŋ ana. Pana-mı mbv kabıye kunsuŋ yɔɔdıyaa. Mba, dooo paalabı-kv yɔ, ezuma pamv fenay sım nı? ɔooo palvla-m manpazı kabıye yɔɔɔv yɔ, sɔnɔ puvɛɛ se ıkɔɔ ihıyı-m

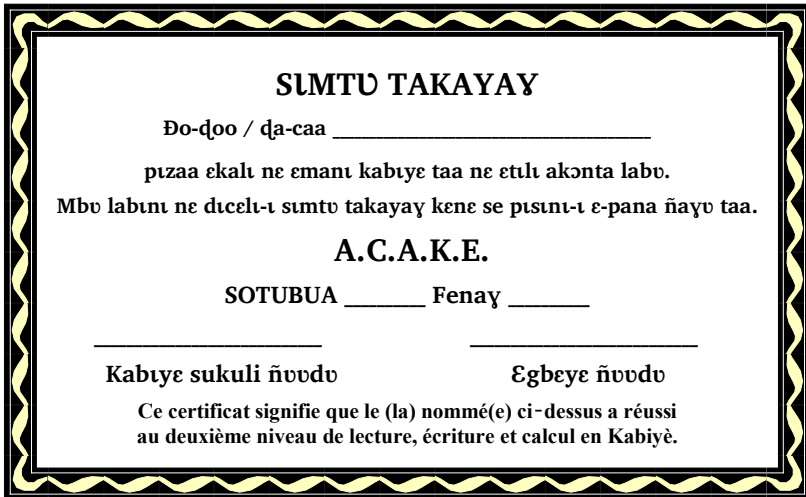
se kabiyε we wazay na? Lee mulaba-ku ne iwiliy-ku sɔnɔ? lɔεε mɔ-yɔɔ cɪna.

Wiliyaa ɔεε pekpe. Pawuli sukuli pinay kɔɔ kete. Mba papɪzaa yɔ pεceli-we simtu takayisi. Pinay pazaɔ le, kpelikiyaa ma pa-yila. Mbu puyɔɔ yɔ panɪ ki-tɔbɔbɔ. Taamaazi kizi kpem. Eelaki-tu.

Evemiye naɔiyε sinaw ngbeyε naɔiyε kɔɔ ɔa-haɔaa taa. Pañinɪy weyi elabi sukuli camiyε yɔ se pamu-i tumiyε ɔa-haɔaa taa. Eε, pɔpɔzɔɔ se pɔdu etili kabiyε kunɔɔ maɔ ne ki-kalɔɔ ne emu simtu takayay paa ɔaɔ kudumɔɔ taa. Mbu puyɔɔ yɔ, ɔa-haɔaa taa elaki halaa ne piya pa-waɔε yɔɔ kandayɔɔ tumiyε. Taamaazi taanɪ tɔm camiyε. Etikpayu ε-takayisi nzi emu anansaayi sukuli taa yɔ ewona. Pewilaa le, puwe ɔeu. Pɔbɔzi-i kabiyε simtu takayay yɔɔ. Ehuɔ ε-ñɔɔ taa piɔɔ le, se enu sɔ kɔ-yɔɔ. Ewoki ne ekpay cee tananɔ tee le, eekɔna.

Eɔεwa le, ehuɔ ε-ñɔɔ taa piɔɔ εenay se eɪa ezuma. Peeɔε epɪsina se: hayɪ Eɔɔ maanawa yɔ! ɪɔɔ etem kabiyε sukuli wiliyaa tuɔ. Ezuma elaki ne ehiy kabiyε simtu takayay? Eɔɔki ε-hɔye kpam ewolo pɔ-cɔɔ. Ekedi-we ε-lumayza. Peheyi-i se ɔlaba le, sukuli pawiliy weyi ehiya le, sɔsaa kɔna ε-simtu takayay ne pεcele-i. Peeye epazi-we hulasi kuluu se powolo pana pa-sɔsaa ne

puwe ezuma ya palabi-i-ke. Peheyi-i se paytu taa le,
 pifeyi mbu. Weyi elaba tumiye ne pumvnaa se peheyi-i
 ya, enu peheyiy. Pecemle-i takayay nga, tumiye ndi ewoki
 labu ya elaki-di ezi puvovuvu ya. Mbu puyaw ya esun
 mav esun kaluv. Peheyi-i dcd se: wolo nini anansaayi
 tumiye ne nla. Njheyi-dv se kabuye sukuli feyi wazay.
 Mba puwe-we wazay ya, powoki palabi-di.

Evebu povuvu e-ti se: "Mowoki le, meheyi man-caa
 suwe?" Enay kulabim kpem. Taabaluv n̄vuv leleŋ d̄ewa.
 Pisinnaa se kabuye sukuli laqv n̄vuv pamuva elaki
 tumiye ne peheyiy-i fenay sum.

Taamaazi se: toovenim sosaa tuu eduuye se lay
 sun l̄ŋ d̄eebiye taa.

Muƙe

Maakuyaa le, manay eyaa akpadayaa le, mamayziy se mbu paluli-we. Nakuyu wiye mɔnpɔzi man-caa se: "Pɔlabi ezima ne pataluli akpadayaa ɗe-te?" Peede ecosi-m se e-caa ne e-ɗoo pasiba laɗ. Pi-te aluwaatu le, me-esa takuli. Nu ɗeu se maasɔli akpadayaa tɔm pidufeyi.

Ɗa-ɗiya wayi akpadayu nɔɔyu kawee. Tam tɔne le, e ne e-sayinaa pacaki ne emiyiɗ-we muya ne etuki-we kabiyɛ aduwa. Ɗanay nakeye ɗitem tɔɔnay tɔɔ le, maniy hona peede. Mowoba le, ewee emiyiɗ e-sayinaa muya. A-taa naɗiyɛ le se:

Pɔɗuu ne nanɗbanɗu

Nakuyu wiye lumayza kɔm pɔɗuu ñuu taa se kɔkpay halu. Puwee se pikena halu sɔsɔ weyi eyaa ñan-i yɔ. Kuhu ku-ñuu taa le, nanɗbanɗu kinawa. Ɗanay nakeye ewebu pɔɗuu ɗee kiwolo pele nanɗbanɗu te. Ekpay e-lumayza ne eɗuzi

pɛlɛ ɛsɪndaa. Pɛlɛ sɛ ɛvɛbu ɛɔɔɔɔɔ yɔɔɔɔɔ ɔɛyi ɔɛyi nɛ ɛnu nu ɔɛu. Pɔɔɔɔ sɛ ndu pɛlɛ nɪwa yɔ, ndu lɛ keekɛ. ɛnu sɔɔlɛ sɛ ɛkpɔɔɔ-tɪ halu.

Nanɔɔɔɔ sɛ: "Pɔɔɔɔ, ɔɔɔɔɔ ña-tɪ yɔ ɔɔɔɔɔ sɛ tɛv fɛɔɔɔɔ-ɔ yaa wɛ? ɔɔɔɔ sɛɔɔɔ sɪ... mɛndɛzɪ mɔ-nɔ suluu pɪsɛm." Pɔɔɔɔ sɛ: "Ña, ɔɔɔɔɔ-m ma-lum taa mbu suwɛ? ɔɔɔ ɔɔna sɛ pɔɔɔɔ ɛzɪma malakɪ kɛdɛɔa yɔɔ ɔɔɛ." ɛzɪ pɔɔɔɔ tɪyɔɔɔɔ mbu yɔ lɛ, kumu pana nɛ kɪɔɔɛ.

Pɪsɔɔna puuyɛ, paa ɔɔɔ wɛna a-taa lɛ, pɔɔɔɔ wokɪ kɪkɔu nanɔɔɔɔ taa sɛ kɪna sɛ kɪtɔtɔsɪbɪɔa, kɪ nɛ kɪ-ɔɔɔ. Kpɔɔ ɛvɛmɪyɛ ndɪ nɛ sɔɔɔ pɔɔɔɔ pɔɔ nanɔɔɔɔɔ ɔɛyɔɔ tam.

Eduuyɛ: Mbu agu nay nɛ ɛɔɔɔɔ yɔ, mbu hay nay nɛ kekɛzɪyɪ.

Samay kpɔtɔnɔ wazay

Tɔm natɔyɔ ɔɔyɔzɪna-m, ɛɛ tɪlabɪ-m lelɛɔ. ɛɔɔɔ pɪyalɔ payɔɔ sɛ Lɪɔɔwɛɛ. Lɪɔɔwɛɛ tɛma ɛ-sukulɪ nɛ ɛɛnay kɪlabɪm. ɛ nɛ ɛ-caa pɔwokɪ hayɪm nɛ pɔkɔɔ lɛ, Lɪɔɔwɛɛ sɔɔlɪ ɛyaa samay taa ɔɔyɔ. ɔɛndɛ samay kpɛyɪlɪy ɔɔnɔsɪ yɔɔ yɔ? Yɛɛ pɪtɛkɛ sɔlɔm ɔɔɛɔɔyɛ, lɛ ɔɔɔɔ.

ɛɔɔɔ haɔɔaa taa ɛyaa tɔv ɛ-pɪyalɔ nɛ pɔtaɔɔɔ-tɪ. Lɛlɛaa sɛ: pɪya la sukulɪ kɛtɛm-kɔ kɔpɪsɪ ka-haɔɔaa taa lɛ,

sulɔm tɛɛ caɣu kilina ɔɛu, pilaki ezi pi-caanaa.

Lidauwɛɛ niɣ tɔm ndu le, piiheyiy-i natuyu kav. Enu sumina mbu eñuniɣ yɔ. Egulu piyalu eñɔu sulɔm piɔɔɛ caday kuɔumay yɔɔ evemiye taa.

E-ɔɔke ezumina. Tanau ŋɔu palaki sulɔm ɔɔɔɔɔɔ yɔ, Lidauwɛɛ ɔɔkuu mbu puwaziɣ yɔ ne ekpen le, ema takayisi taa. Inu ɔɔu se weyi eñuniɣ yɔ, ehikiɣ.

Mazay nakeye Lidauwɛɛ lu habiye nɔɔ sulɔm pɛɔɔɔɔɔɔ cɔɔɔ ɛcaɣ. Peeye tetu taa ñuma nabeye kɔma pacay. Pɔ-yɔɔɔɔɔɔɔɔ taa le, piya kane kehiɣ kanu se santalau nakuyu we kɔɔɔɔɔɔ naale taa. Ele, potosuzi-tu raadiyonaa taa. Akɔma kuyaa se pekpen le, Lidauwɛɛ la heɛɛ ne eñɔtina-we. Paba temesi-i tɔm. Palizi-i pitɔɔa pi-taa payi. Eluɣ eɛɛɛ-we ne ekpe. Eñɔɔɔɔɔɔ takayisi, ewona-si esu santalau tumiye taa.

Santalau wiye pɔɔɔɔɔɔ-we ejaɔɔɔ yɔɔ tɔm pitɛ le, peheyi-we se palizi aseɔɔɔ yaa potuu eduuɔɔɔ ne palizi ɔɔ-tɔɔɔɔ takayithatu naale yɔɔ. Inu ɔɔu Lidauwɛɛ cɔɔɔ le, tindine tɔli penim taa. Ndu payi pɔɔɔɔɔɔ-we mbu yɔ, eɛtem-tu nu tanau nakuyu taa sɔsaa cɔɔɔ sulɔm tɛɛ.

Fenay tema le, payaa mba papizi santalau ŋɔu yɔ pa-hula. Lidauwɛɛ kena kɔɔnay tu. Palaki-we ezuma? Pafalasi-we fenasi loɔɔ taa pɛɛ le, pasu komina tumiye

taa. Lidauwɛɛ kena pa-ñuudu. Sɔnɔ yɔ, Ɛgɔlɔ nɛ ɛ-hɔu pɛwɛ hɛziyɛ taa. Pɪɖiyzi pa-haɖaa taa mba yem. Lelaa se hama tumiyɛ, lelaa se Ɛgɔlɔ wena liidiye yɔ, powonaa "patnu takayisi yɔɔ". Aayi; piteke mbu. E-lidau wazina-i.

Taabalaa, ɖinu ɖɛu se samay taa lu wɛ wazay, ɛɛ ɖɪtɪli ɖa-ti ɖɔkɔɔ nɛ sulum. Yee Lidauwɛɛ kaacakɔɔ yɔ, ɛɛñɔway sulum sakiyɛ nɛ pɔkɔɔ-i yɔ, pitaawazi-i sɔnɔ.

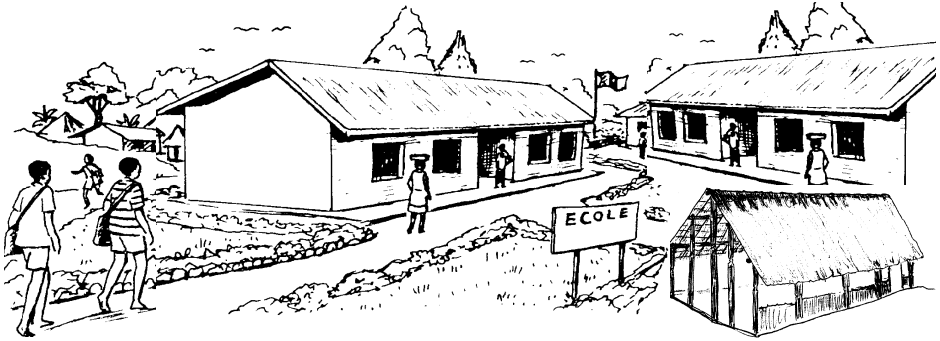
Eduuyɛ: Pɪya ŋga kasim saŋɔɔ yɔ, kane sɔsaa pɔtɔkina.

PLAN Togo

Halɔ akpadayɔ nɔɔyɔ yɔɔɖina se: "Yee maasuma abalu weyi payay se "Plan" yɔ yɔ, maaha-i men-pɛɛ nɔɔyɔ." Ɖo-ɖoo ɛnɛ ɛmayzaa se ɛyɔ nɔɔyɔ payay se "Plan" ɛ-sayɪnaa wonji-i nɛ pɛtɛ ɛ, palɪzi-i "plan" tɔbɔ. Peeɖɛ ɛ se: lhi, mɔndɔma mbu se ɛyɔ ɛnɛ ɛli lee liidiye yɔɔ sakiyɛ nɛ ɛlaku tuma ana a-tɪŋa mbu paale? Ɛbɛ laba ɛyɔɔɖi mbu? Mbu ɛnawa yɔ, pu-yɔɔ ɛyɔɔɖi mbu.

Ɖuwe pɪcatu ɛ, sukuli ɖaŋ kuɖumɔɔ koŋ kaawena ɖa-haɖaa taa. Sukuli cikpeluu ŋgu payay se « EPP centrale » yɔ kɪ-taa. Pɔwayɪ payɪ mbu yɔ, kinzikiŋ ɖɛke

wena. Píkóma pínzi nasíyí taa lé, sukuli dàmúy ñóv ezí kpenḡbesí yó. Ìḡónaa yó sukulinaa cikpema we naadozo

ḡa-haḡaa taa. Pa-taa payí lé, PLAN ma kuduyuy. Ḃa-kíyaku taa ḡwoba, PLAN ma kuku taa kancínaa kinzikin naale. Ḃooo lé, púvó halv lu lum lé, lóvó taa yaa púvó taa eluu. Pómpí kudúmvv kóḡ kaawena Waraañí kpeekpe ne anansaayí lóvó kudúmvv. Púkóma pínzi nasíyí taa lé, paa hóvóv ḡvó lé kí ne kí-te pómpí. Píkpenduna sukulinaa cikpema taa. Samay ñóv lum kípam yem fée. Kudúmvv tóvva.

Ḃóḡvó lé, ḡooo púvó eyv sobi lé, ye piteke ñítu taa, le ḡóḡvó. Píkóma alíwaatv natúyv lé, púvóv lóvónaa PLAN huyí ḡesí sakíye taa. Sukulinaa taa, pítakazí nakúyv. Ìḡḡbanḡ weyi e-taa paḡvóv lum yó, ele we paa ḡan ḡvó kí-taa.

Ḃókótó taa, PLAN kóna wóvdu sakíye ne kó paa

alɔwaatu ndu ti-taa. Takayisi kikalasi ne nzi pamay si-taa ya, kumamanɔ, kandɔnaa, "kaaku" naa ne wendu ndi ndi, PLAN kɔnaa.

Sɔnɔ ya, piya nzi siiwokay «AGUEGUE» ya, sɔtɔja payi sɔpisi sukuli. PLAN kudɔmɔɔ ngu ku-dɔɔ taa. Sukuli cikpeluu ngu patɔli pinde wayi ne payay-ku se "Mission Catholique" ya ki-taa deke PLAN taɔu nesi. Ele dɔtaɔ lidau.

PLAN, nke eyu ya maaheyi-nɔ ndu man-taa wɛɛ ya. Eɛ, eyaa dɔdɔ wena palaki tumiyɛ. Mɛnfeyina nɔɔ kɔpaɔa se mɛnsɛɛna-nɔ mbu nɔlaku ya pu-yɔɔ. Nɔɔ ACAKE nɔgbeyɛ nesi ne mehiy mbu payay se "falɔsu" ya me-wezuu cayu taa Sotouboua tɛtu taa. Kɔbayɔ Eɔɔ ɛɔu nesi mi-naale mi-yɔɔ. Tuma wena ɔlaba ya, maapɔziy mantɔ a-tɔne cɔna. Mbu pɔkazaɔ ne unay se puwɛ deɔ se ɔla ya, Eɔɔ ɛɔu nesi ne ɔtɛzi labu. ɔtɛzi dɔdɔ ACAKE sɔnau ne da-kunɔnɔ wobina ɛsɔndaa.

Kɔbayɔ ɛwɛɛ mi-cɔlɔ.

Pele nɔɔyɔ tɔm

Tɔm tɔne titukena tanau ɛzi dɔmayzɔɔ ya. Ele, pɔkɛna toovenim tɔm da-haɔaa taa. Leepɔkazaɔ pele payay se Abide. Dooɔ ɛ-pɔcatu taa paya-i-dɔ. Palɔli

Abiḍe le, eyaa sakiye tem nau mbu ekon kenau ya. Ezuma tiye? E-te kɔjɔka maymay ya. Paa evebu weyi ya, emayziy Abiḍe ya. Sosaa dɔdɔ paba pa-lumayza we e-ya. Pi-te aliwaatu ndu le, Abiḍe tatalida puyu. Paa anu esey Eso Abiḍe ya se Eso edɔki-i epayli ne pana mbu pitehna ya.

Abiḍe kɔma eweni pinzi loḍo le, e-caa du-i sukuli. Piya kana ka-sukuli dɔ camiyɛ siŋŋ pinzi loḍo taa. Ekɔma esu heku taa sukuli ŋgu payay se "kɔlɛzi" ya le, eyaa pazi Abiḍe niŋgbaŋ weekuu. Ele maymay ya etuu yila. Eniy paa anu e-tɔm. Eesiy e-ti dɔkuu. E-wezuu cayu lɛzaa. Sukulibiya, wiliyaa, sojanaa... Paa anu ya etuu e-ti Abiḍe cɔlɔ. E-maymay mbu ya, e-peletu pisa-i tadiye. Yee pele ene eedɔkay e-ti evebiya sakiye kaaceyay-i yaa we? Inu de se: "Weyi eni kela ya, enu kojoo woki atan." Abiḍe esiy mbu Eso ma-i kɔjɔka se elabina ya.

Abiḍe sukuli taa aŋba ndi ndi lwa ayɔɔduu kubuu kudɔmuy tɔm paa aliwatu ndu ti-taa. Ele, piteheyi piya kane natuyu. Pɔsɔzuu Abiḍe lon le, puwe ezi piye ya papiyiy lum ya. E-caa ne e-doo pɔyɔɔduu le, se aliwaatu de pɔ-ya kideu ne palaki. Piya kana ka-nima kpeylina-ke pala pawu. Leepikazaa haḍaa taa, pɔyɔɔduu

Abiḍe tɔm paa le: hayum taa,
sukuli taa, kiyaku numɔv taa...
Abiḍe yiḍe ḍeke. E-caa ne e-ḍoo
paanay se paḍv le pa-ñvɔ.

Abiḍe liy le epaafeyuni
ḍiya taa tumiye. Sukuli kuku
yɔ, esɔv lum le, eetaliy kuku taa.
Esɔɔlaa se palaki nabvyu
pa-haḍaa taa le, ewee peeḍe
ne ewliy e-ti.

E-neu ḍe camiyɛ ezi enu
ḍḍḍ yɔ. Ele, ele eelaki lakasi
nzi. Eḍḍki e-sukuli nesi naale
kpan. E-ñuma ñaki pana
leleleyɔ wisi ne ḍoo se putɔma
yɔ, eekusi pe-feyɛ. Ele, Abiḍe
ene ecaɣ se eḍezi e-neu

e-tigbayitu lɔɣ kidiḍedɔɣ sɔzv. Cajanaa cɔnaa
paadiyziyna le, pakpay Abiḍe neu Lelenḍaa powona
tetv taa e-egbele cɔv se ela sukuli.

Leleleyɔ pizay Abiḍe ḍeke. E-te acɛye labv teti
kpav esɔdaa. Nakvyu wiye evebiya kɔv Leepikazaa
haḍaa taa. Inawa yɔ, evebiya pane peke tabikuuyay

ñoyaa. Ele, pñwzusu pa-ti camiyε. Abiđe weyi đukuma-ı yıde se "Padaacaynam" yɔ, etukpayu ε-ti εđusi pe-nesi tee, mbu puyɔ yɔ, εna-we ni liidiye sakiyε. Kuduyu kitefe le, liidiye tema. Pɔkɔɔ pakpa pa-taa lalaa mulum. Abiđe kowonay evebiya mba yɔ, paba ñakılı-ı weewee.

Nakuyu wiye Abiđe tɔlı kudɔɔ. Taabalaa, yee pundu eta ñe-niye le ηseti ηlɔ yaawe? Abiđe caa tezi-ı kpayu ne ewona đɔkɔta. Paba la pawu. Powona-ı pamayzi le, "Padaacaynam" wena kuzusu kudɔɔ sɔsɔ ηgu payay se "SIDA" yɔ. Ebe đan Abiđe cee? Peletu cɔlı pɔɔ.

Taabalaa, kabiyε tɔm kaliyaa, mı mba ekalı tu ne unu yɔ, idεzi-tu mı-wayı mba ne đıđɔkı đa-ti ne yem yem lakası. Pıđusu yıde ele, pıweεkıy đe-wezuu cayu.

Eduuye: Pataaheyi-m wona ε-pundu kiyaku.

Kuñɔndu nɔɔyu tɔm

Tɔm tune, tuwe kuñɔɔ ele, tuwe đɔđɔ hona. Tılina aseɔde lızıyaa cɔlɔ. Ezuma mbu katayzay tu ma mɔñɔtusunaa paa anı le, mehiy-tu ne mɔndɔkı.

Abalu nɔɔyu payay se Putakanı. Đa-caa Putakanı wezuu cayu katuuza siɔɔ. Pukɔma alıwaatu natuyu le, kuñɔɔ labı-ı, εwe ceytu taa. Pıwe-ı kađe ne pucɔ ehıy evemiya taa kutɔm. Ela kuñɔɔ kaka εenay ezuma ela yɔ.

Nakoyu wiye ecaɣ ehuu e-ñuu taa puɣɣ le, limayza naaye koo se ema Eɔo kupaɣlu takayay ne yee puwe deɣu ya, ele kasuna-i. Ema takayay ne edɣu "anvelɔpu" taa ne etaadiɣ. Ewona-ke "POST" tumiye dilaɣe edɣu. Inu deɣu se

ema takayay taa se Eɔo eha-i liidiye kudokiɣ munuu (100.000F) ne ewazina e-kuɣɣɣ. Mba paba laki tumiye peeɣe ya, pakpaɣ takayay ŋga le, paanay se pala ezuma.

Lee panay Eɔo ne peceɣi-i-ke. Pitemna se pokuli takayay ne pakali. Paba ni tom taa mbu se kuɣɣɣ suna naoyu le, paɣu se puɣɣ-dɣi ne puli ezuma le pasuna-i. Puɣɣ liidiye le, dɣikpendi kudokiɣ nunuwa (50.000F) ne peyekina-i.

Emu liidiye le, pulabi-i leleɣ ne ema takayay kifalaya se esee Caa Eɔo mbu elaba-i ya pu-yoo. Ema kaka taa se: "Caa Eɔo, mansama-ŋ mbu ŋlaba-m ya pu-yoo. Ele, meheyiy-ŋ se yee wiɣiye ŋlaki-m kujuu le, pitaatɣna mba palaki tumiye "POST" ya pu-yoo. Liidiye ndi ŋha-m ya peteyi dɣi-taa nabule piyele peceɣi-m huɣulu", 50.000F.

Putakanı mayzum taa yɔ se kudokiŋ minuu Ɛso ha-i. Ɛtana se mba ɛkpaɣ mulum yɔ, mba hana-i-ɔi.

Taabalaa, ɔımayziy se pokuluu takayay kifalɔy kanɛ pakalı lɛ, ɛzuma piteŋna?

Eduuye: Pıya ŋga kewiy yɔ, katana se ñɔɔsi wiy ko-ɔoo ɔɔɔɔ.

Halıbiya peluu tɔm

Halaa sɔsaa nabeyɛ wɛɛ nɛ pepeliy halıbiya tetunaa nabeyɛ taa. Lakası nzi sikɔŋna ɛyıtı sakiyɛ si-wezuu ɔayı taa.

Peluu taa peeye pıpızıy pıɔɔna ɛyıtı siŋɔ ɛzi calım kpeŋuu sakiyɛ yɔ. Halı pıɔɔŋna sim.

Piyeki ɔɔɔɔ nɛ pele pısi kaalulay. Kaalulutu ndu tiyeki nɛ efeletu tɔm suu huɔ taa. Hɔŋ nuıı wɛɛ lɛ, usɔɔli tiyaa yaa alıfaanaa tɔm. Paba ñaatedıy tɔm kav. Pıɔɔŋ lɛ pakpa akpadayı nɔɔyı se ɛnu lakına nɛ pele ɛeluluu. Teyuu kɔma lɛ.

Piyeki ɔɔɔɔ nɛ kudɔmıy kpaɣ-wɛ. Mbu pepeliyna yɔ, paañalıy nɛ puɔɔ pepelına lelaa. Pu-yɔɔ kudɔŋ sɔsɔ ŋgu payay-ku se sida yɔ kıɔɔy-wɛ.

ᐃᓂᓂ ᓂᓂ ᓂᓂ

Fatima kena halu weyi eyaa yaa ε-miyaanaa ñaᅇ pɔdufeyi yɔ. Mbu puyɔ yɔ, ewena ñum pɔᅇ. Ewena faylee, lɔɔɔa, mootinaa... Ele halibiya kudumay koᅇ Eso ha-i. Alɔwaatu natuyu eheyi halu weyi epeliy pelaa yɔ se ekɔɔ epeli ε-pele. Eyaa sakiye heyi-i se pite lakasi feyi ɔeu kpem. ɔo-ɔoo fatima kizi ndu peheyiy-i yɔ. Se enu ɔɔɔ le paapele-i. Yɔ le eyaa eyele esiye ɔuu enu ñum yɔɔ. Ezuma ezi paa anɔ eñaᅇ fatima yɔ le, petezi sum ne ela ε-tumiyε.

ε-pele paylaa ne ewali le, eenay piya. Ela pinzi lube (7) ε-walu ɔɔɔ; piya feyi. Powolo feɔaa te, alfaanaa te, aayi liidiye weekuɔ ɔeke. Eyaa se putoma yɔ ε-walu ɔɔɔ tɔm weε. Ele halu naale tu kɔɔ ehiiy piya. Lelaa se ε-pele luluku ekpay elεezina ñum. Lumayza kpa ɔo-ɔoo Fatima le. Eenay se ela ezuma. Ezuma mbu ewena liidiye sakiye yɔ le, ekpay-i ewona feɔaa sɔsaa te. Paba heyini-i se alɔwaatu ndu pepelay ε-pele yɔ puweeki ε-luluku. Peeye Fatima pɔsinaa se afelaa ɔuna nesi enu pele yɔɔ. Ezuma mba paaheyi-i se etaapeli ε-pele yɔ. Afelaa naale we pa-taa. Ñaɔuu kɔma ε ne ε-miyanaa pe-heku taa, lelen feyi huɔ taa kau. ε-pele ñaanuy lelen ε-walu ne ε-miyaa pɔ-ɔɔɔ. Paba tuu-i se ewe ezi

"kalimiye ndi dıtɔki dıdɔv yala ya."

Đıñay pana ne dıkedı lakası kidekedası nzi pelıv
kɔŋna ya eyaa samay ne dıdıy-sı kav.

Sulım ñɔtu kidelesım

Afeyıñındu ke halı weyi e-haadaa taa nɔɔy
tɔsɔli e-tɔm kpem ya. Ebe yebina? lnu đeu se halı evı,
ekpaŋıy sulım pıdıfeyı. E-walı kena hadı sıŋŋ. Ele,
đo-đoo Afeyıñındu paafeyıni hayım. Eliy tanaŋ tee cu le,
evı le kudɔndı. Eyaa đey hayım payı le, esɔ lım ne edee
sulım kpaŋıv. Sulım dıñɔye peeye ya, evı sayna elou
titine payı. Paadɔoye evı yozuuna eyaa lelaa ne
pa-halaa, lelaa ne pa-mıyaanaa. E-maymay mbı ya
etehezi kav. Pɔyɔɔdɔv e-tɔm ne evı le, epısına se mbı
e-đoo ne e-caa panawa ne payaa-ı yıđe se Afeyıñındu.

Ehaki ne ekuyı se ekpeŋ le lɔɔdee, ceecena,
kpokponaa pɔwestıyna-ı. E-walı ya eesıy se ela ezıma.
Eemvna abalı weyi pañamı-ı ya ele e-halı wezuu cayı
eedıv-ı yıđe. Đoo tıya taa you dıya haŋŋ. Piya unay se
sıla ezıma, sunanı sukuli yebu ne pelaa ñedee pawalı se
putɔma ya pehiy hezıv. Abalıbiya ñese pedee Aguegue.
Mbv pıyɔɔ ya liidiye feyi se pɔcɔna pɔ-yɔɔ sukuli taa.
Po-đoo nay-dı le, sulım tee edeyına. Tɔcnası nzi abalı
hayıy ya, emıly-sı payı ne epedıy ne eñɔv sulım.
Afeyıñındı feyına pısav. Eñɔv ehay le, eyeki e-tı yem.

Mbu pitupuzi se pala ya, mbu piya kpanzuyaa laki-i. Efeyi yun samay taa. E-esa se paadooye ezi kalimiye ya. Eyaa samay taa ekuluu e-noo se eyoodu le, paahay-i numoo.

Pukoma aliwaatu natvuu le, e-tomnay pazi hulumu, e-ñosi pisi kpusu, elaasun pazi susu. Soqabi maymay tuna pi-te lakasi. Nabeye yay-i se "Agbenge doo", lelaa se "Nokia doo". Soqabi pakuma yla mbu.

E-walu liidiye teziy tem ne fedaa te. Kuñondutu tezi suu huu taa. Fedaa ñaanay kudon ngu kiceyiy-i ya. Ele eeyeki dodo ñoo. Nakuyu wiye enowa ehay yali yali le, eny e-tonu taa kudon tan. Eenay se ela ezuma. Ehuu e-ñuu taa pih le se yee enu etezi kuyu kedeja ya cuna pifeyi-i weewee yaawe? Inay mbu sulum kpanu kidelesum temnaa ya; halu enu ewolo edi e-liu tee nimiye ne edee esi.

Leleeyo, hu yaaka. Piya mizu dama. Dodo ñefeyi. Kaliyaa ne welesiyaa toovenim paa toonay nga kotoo we deu ele, ditaatoo ne pikili da-calim. Kozikozu sulum don ñumbu. Pudu eyu yide.

Achévé d'imprimer par AFASA
Dépôt légal N° 07/MATDCL/mars 2012
B.P. 57, Kara – Togo

Prix : 200 F CFA